

VOL 1 (13) 2024

**JOURNAL OF
SCIENCE AND RESEARCH**

ASTANA

WWW.JSRJOURNAL.KZ

«Journal of Science and Research (JSR)»

зарегистрирован в Комитете информации
Министерства информации и общественного
развития Республики Казахстан
№ KZ41VPY00076697 от 01.09.2023 г.

Международный центр ISSN (ISSN-L): [3006-4325](#)

Издается два раза в месяц.

**ВЫПУСК № 1 (13), 2024 г.
НОЯБРЬ, 2024 г.**

Астана, 2024

СОДЕРЖАНИЕ

Әдебиеттік оқу сабақтарында бастауыш сынып оқушыларының шығармашылығын дамытудың педагогикалық шарттары.....	4
<i>Мақыметтола С.</i>	
Педагогикалық тәжірибе – студенттердің ғылыми - зерттеу құзыреттіліктерін дамыту құралы.....	10
<i>Сайлаубекова Ж.Ғ.</i>	
Интерактивті тапсырма көмегімен оқу ортасын құру.....	15
<i>Абиева Г.У., Садуақасова Ж.А.</i>	
Жасанды интеллект пен интернет ресурстары арқылы оқытуды жетілдіру жолдары.....	20
<i>Кузбаева Л.У.</i>	
Мобильді құрылғылардағы қауіпсіздікті қамтамасыз ету.....	24
<i>Әйділдаева И.М., Алмат Ж.Қ., Қаражанова Г.П.</i>	

ӘОЖ 372.4

Мақыметтола Саякөз

*Бастауыш оқытудың педагогикасы мен
әдістемесі мамандығының 2 курс магистранты,
Академик Е.А. Бөкетов атындағы
Қарағанды университеті
(г. Караганда, Казахстан)*

ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҚТАРЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

Аңдатпа. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылығын дамыту қазіргі білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Біз қарастырып отырған бұл мақалада әдебиеттік оқу сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру мен жетілдіруге әсер ететін педагогикалық шарттар талданады. Зерттеу барысында тиімді әдістер мен құралдар анықталып, олардың оқу процесіне ықпалы зерттеледі. Зерттеуде оқыту әдістемесінің инновациялық тәсілдерін пайдаланып, оқушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға бағытталған нақты ұсыныстар ұсынады. Мақалада әдебиеттік оқу сабақтарының мазмұнын ұйымдастыруда ойын технологиялары, жобалық жұмыстар және шығармашылық тапсырмаларды енгізудің маңызы қарастырылған. Зерттеу нәтижелері білім беру процесін жетілдіруге бағытталған практикалық ұсыныстарды қамтиды.

Кілттік сөздер: шығармашылық, бастауыш сынып, әдебиеттік оқу, педагогикалық шарттар, оқыту әдістемесі, инновациялық тәсілдер, ойын технологиялары, жобалық жұмыстар.

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылығын дамыту – қазіргі педагогикадағы басты міндеттердің бірі. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін ерте жастан қалыптастыру олардың жеке тұлға ретінде жан-жақты дамуына, білім алуға деген қызығушылығын арттыруға және болашақ өмірге дайындауға мүмкіндік береді. Әдебиеттік оқу сабақтары бұл процесте ерекше рөл атқарады, себебі бұл пән баланың қиялын, логикалық ойлауын және өзін-өзі көрсету қабілетін дамытатын тиімді құралдардың бірі болып табылады.

Зерттеуші ұлы ғалым Л.С. Выготский шығармашылықтың дамуы үшін баланың жан-жақты әлеуетін ашуға мүмкіндік беретін әлеуметтік орта мен оқыту жағдайларының маңызды екенін атап өткен [1]. Оның айтуынша, шығармашылық – баланың өзін-өзі көрсетуіне, жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға бағытталған танымдық белсенділік. Сол себепті мұғалімдер әдебиеттік оқу сабақтарын балалардың қызығушылықтарын арттырып, шығармашылық тапсырмаларды орындауға ынталандыратындай ұйымдастыруы қажет. Педагогика саласындағы белгілі ғалым А.Н. Леонтьев шығармашылық әрекетті дамытуда ойын түрлерінің ерекше маңыздылығын көрсеткен [2]. Оның пікірінше, ойын – баланың танымдық қабілетін дамытудың негізгі құралы. Әдебиеттік оқу сабақтарында ойын

элементтерін қолдану оқушылардың еркін ойлауына, жаңа идеяларды іздеуге және өзіндік көзқарас қалыптастыруға ықпал етеді. Қазіргі зерттеушілердің бірі Т.А. Ильина әдебиеттік оқу сабақтарында шығармашылық тапсырмалардың рөлін атап көрсетеді. Ол шығармашылық тапсырмалар оқушылардың қиялын, сын тұрғысынан ойлау қабілетін және көркемдік талғамын дамытатынын айтады [3]. Бұл тапсырмаларға мысал ретінде мазмұнға байланысты әңгіме құрастыру, рөлдік ойындар, эссе жазу және иллюстрациялар салуды жатқызуға болады. Қазақстандық педагог-ғалымдар Қ.Қ. Бейсенбаев пен Ж.А. Базарбекова бастауыш сыныптарда шығармашылықты дамытудың ұлттық ерекшеліктеріне мән береді. Олар әдебиеттік оқу сабақтарында қазақ халқының ауыз әдебиеті мен дәстүрлерін қолдану шығармашылыққа тәрбиелеудің тиімді әдістерінің бірі екенін көрсеткен [4]. Белгілі ғалым Джон Хэтти (John Hattie) білім беру саласындағы мета-анализдер жүргізе отырып, оқушылардың шығармашылығын дамытуда мұғалімнің әдістемелік шеберлігі шешуші рөл атқаратынын анықтады [5]. Оның зерттеулерінде мұғалімдер қолданатын белсенді оқыту әдістерінің оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыруда және шығармашылық әлеуетін ашудағы маңызы ерекше атап өтілген. Говард Гарднер (Howard Gardner) көп интеллект теориясы негізінде әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескеру қажеттілігін көрсетеді. Ол шығармашылықты дамытудың негізгі шарты ретінде оқушылардың дара қабілеттеріне сай келетін оқу тапсырмаларын құрастыруды ұсынады [6]. Әдебиеттік оқу сабақтарында бұл тәсіл балалардың эстетикалық, вербалды және логикалық қабілеттерін бірдей дамытуды қамтамасыз етеді. Роберт Стернберг (Robert Sternberg) шығармашылық ойлаудың үш компонентті моделін ұсына отырып, шығармашылықты дамытуға бағытталған оқу процесін ұйымдастырудың қажеттілігін көрсетеді [7]. Оның пікірінше, шығармашылық тапсырмалар баланы жаңа идеяларды табуға, оларды жүзеге асыруға және бағалауға ынталандырады. Әдебиеттік оқу сабақтарында бұл тәсіл шығармашылық әңгімелер құрастыру, рөлдік ойындар ұйымдастыру және проблемалық тапсырмалар шешу арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. Қазақстандық ғалым Алма Құнанбаева бастауыш сынып оқушыларында ұлттық құндылықтарды насихаттау арқылы шығармашылықты дамытуды ұсынады [8]. Оның пікірінше, қазақ әдебиетіндегі ертегілер мен аңыздарды оқу балалардың қиялын дамытумен қатар, олардың рухани дамуына да ықпал етеді.

Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру мен жетілдіру үшін білім беру процесінде бірнеше маңызды педагогикалық шарттарды ескеру қажет. Біріншіден, оқыту мазмұны баланың жас ерекшеліктері мен қызығушылықтарына сай болуы керек. Әдебиеттік оқу сабақтарында қызықты және мазмұнды шығармаларды таңдау балалардың шығармашылық ойлауын дамытады. Екіншіден, оқу процесіне ойын технологиялары мен рөлдік тапсырмаларды енгізу тиімді. Бұл әдістер балалардың қиялы мен өзіндік көзқарасын қалыптастыруға ықпал етеді. Үшіншіден, мұғалім оқушыларға еркіндік бере отырып, олардың жеке пікірлерін білдіруге мүмкіндік жасауы тиіс. Бұл өз кезегінде өзін-өзі танытуға және шығармашылық шешімдер ұсынуға ынталандырады. Төртіншіден, мұғалімнің қолдау көрсетуі мен мотивациясы маңызды рөл атқарады. Жылы қарым-қатынас пен оңтайлы жағдайлар оқушыларды өзіндік идеялар ұсынуға және шығармашылық қабілеттерін дамытуға шабыттандырады.

Осы зерттеу барысында тиімді әдістер мен құралдарды қарастырдық. Бұл әдістер оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуда маңызды рөл атқарады.

Кесте 1. Тиімді әдістер мен құралдар

Әдістер мен құралдар	Сипаттамасы
Ойын технологиялары	Рөлдік ойындар, викториналар, шығармашылық ойындар
Жобалық оқыту әдісі	Ұжымдық немесе жеке жобалар жасау
Шығармашылық тапсырмалар	Эссе жазу, ертегі құрастыру, иллюстрация салу
Көрнекі құралдар	Презентациялар, бейнероликтер, иллюстрациялар
Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ)	Интерактивті тақталар, мультимедиа, онлайн платформалар

Ойын технологиялары оқушылардың қызығушылығын арттырып, сабаққа белсенді қатысуына ықпал етеді. Әсіресе рөлдік ойындар балалардың қиялын дамытып, шығармашылық шешімдер табуға көмектеседі. Жобалық оқыту әдісі оқушыларды ұжымдық жұмысқа тартып, олардың сыни ойлау және коммуникативтік қабілеттерін жетілдіреді. Шығармашылық тапсырмалар, мысалы, ертегі құрастыру немесе иллюстрация салу, баланың жеке көзқарасын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Көрнекі құралдар арқылы тақырыпты терең түсінуге жағдай жасалып, оқушылардың визуалды есте сақтау қабілеті дамиды. Сонымен қатар, АКТ құралдарын қолдану балалардың заманауи технологияларды меңгеруіне және оларды шығармашылық үдерістерде тиімді пайдалануға ынталандырады. Барлық әдістер мен құралдар оқу процесін қызықты әрі мазмұнды етіп, оқушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға бағытталған.

Көптеген зерттеулерді сараптай келе, бастауыш сынып оқушыларының шығармашылығын дамыту үшін инновациялық оқыту әдістемесінің моделін жасадық. Бұл модель оқыту процесін төрт негізгі кезеңге бөліп қарастырады, олардың әрқайсысы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге бағытталған.

Сурет 1. Оқыту әдістемесінің инновациялық тәсілдерінің моделі

Бірінші кезең – Дайындық кезеңі. Бұл кезеңде оқытудың мақсаты айқындалып, шығармашылық қабілеттерді дамытуға бағытталған оқу мазмұны жоспарланады. Оқушылардың қызығушылығын оятатын шығармашылық тапсырмалар, ойын элементтері және қажетті ресурстар таңдалады. Сонымен қатар, АКТ құралдары мен көрнекі материалдарды дайындау маңызды.

Екінші кезең – Процесті ұйымдастыру. Мұнда интерактивті оқыту әдістері қолданылады, оның ішінде ойын технологиялары, жобалық оқыту және топтық жұмыстар бар. Сонымен қатар, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (онлайн платформалар, мультимедиа құралдары) қолдану арқылы оқушылардың қызығушылығы мен белсенділігі артады. Сабақта шығармашылық тапсырмалар – эссе жазу, әңгіме құрастыру немесе иллюстрациялар салу секілді жұмыстар беріледі.

Үшінші кезең – Жүзеге асыру. Бұл кезеңде оқушылар рөлдік ойындарға қатысады, жеке және топтық жұмыстарды орындайды. Мұғалім оқушылардың белсенділігін арттырып, оларға шығармашылық шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. Мультимедиа материалдарын көрсету және практикалық тапсырмаларды орындау оқушылардың білімін бекітіп, шығармашылық қабілеттерін ашады.

Төртінші кезең – Қорытынды кезең. Сабақ соңында оқушылар өз жұмыстарын талқылап, рефлексия жүргізеді. Мұғалім оқу нәтижелерін талдап, жетістіктер мен кемшіліктерді анықтайды. Осы кезеңде алынған тәжірибе алдағы сабақтарды жоспарлауда ескеріліп, жетілдіру ұсыныстары жасалады.

Әдебиеттік оқу сабақтарының мазмұнын ұйымдастыруда ойын технологиялары, жобалық жұмыстар және шығармашылық тапсырмаларды қолдану оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл әдістер сабақтың тиімділігін арттырып, оқушылардың қызығушылығын оятып, білім алу процесіне белсенді қатысуына мүмкіндік береді.

Ойын технологиялары балалардың қиялын, еркін ойлауын және өзін-өзі көрсетуін дамытуға көмектеседі. Рөлдік ойындар арқылы оқушылар мәтіннің мазмұнын тереңірек түсініп, кейіпкерлердің әрекеттерін өз беттерінше бағалай алады. Сонымен қатар, ойын түрінде берілген тапсырмалар баланың қызығушылығын арттырып, сабаққа эмоционалды реңк береді.

Жобалық жұмыстар оқушыларды ұжымдық және жеке жұмыстар арқылы шығармашылық белсенділікке баулиды. Мысалы, оқушылар топпен ертегі жазып, оны сурет арқылы көрсетіп немесе сахналық қойылым ретінде орындаса, олардың қиялы мен шығармашылық қабілеті айқын көрінеді. Жобалық әдіс баланың топтық жұмыста ынтымақтаса білуін және өз идеяларын қорғай алуын үйретеді.

Шығармашылық тапсырмалар оқушыларға еркіндік беріп, олардың өзіндік ой-пікірін дамытуға ықпал етеді. Эссе жазу, әңгіме құрастыру, кейіпкерлерге иллюстрациялар салу секілді тапсырмалар балалардың жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік береді. Бұл тапсырмалар арқылы балалар өз ойларын нақты, қисынды түрде жеткізуге дағдыланады.

Ойын, жоба және шығармашылық тапсырмалардың сабақ мазмұнына интеграциялануы оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың ойлау, қиялдау және өзіндік шешім қабылдау дағдыларын жетілдіреді. Осылайша, әдебиеттік оқу сабақтары шығармашылық қабілеттерді дамытатын тиімді алаңға айналады.

Мысал келтіретін болсақ, әдебиеттік оқу сабақтарында ойын технологияларын қолдану оқушылардың мәтінді терең түсінуіне және шығармашылық белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді. Мысалы, рөлдік ойындарда оқушылар шығармадан кейіпкерлерді таңдап, олардың іс-әрекетін сахналап көрсетуі мүмкін. Бұл әдіс арқылы оқушылар кейіпкерлердің мінез-құлқы мен сезімдерін тереңірек түсініп, шығарманың мәнін толық игереді.

Жобалық жұмыстарға мысал ретінде оқушылардың белгілі бір тақырыпта шағын кітап құрастыруын қарастыруға болады. Мәселен, оқушылар топпен "Қазақ ертегілері" бойынша жоба жасап, оның мазмұнын суреттермен толықтырып, сынып алдында таныстырады. Мұндай жоба барысында оқушылардың топта жұмыс жасау, идеяларын біріктіру, шығармашылық ойларын визуалды түрде көрсету қабілеттері дамиды.

Шығармашылық тапсырмаларға келер болсақ, оқушыларға белгілі бір ертегінің немесе әңгіменің жалғасын жазу тапсырмасын беру тиімді. Мысалы, "Алдар Көсенің жаңа оқиғасы" деген тақырыпта оқушылар өздерінің қиялдарын іске қосып, оқиғаның жаңа бағыттарын ойлап табады. Бұл тапсырма оқушыларды мәтін мазмұнына негізделген, бірақ өз қиялынан идея қосуға үйретеді.

Сонымен қатар, иллюстрация салу тапсырмасы оқушылардың көркемдік қабілетін ашуға мүмкіндік береді. Мысалы, "Мақта қыз бен мысық" ертегісіне сурет салу арқылы оқушылар сюжетті көзбен көріп, оны тереңірек сезінеді.

Осы мысалдар арқылы ойын технологиялары, жобалық жұмыстар және шығармашылық тапсырмалар оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың шығармашылық және танымдық қабілеттерін дамытатынын көруге болады.

Қорыта айтқанда, әдебиеттік оқу сабақтарында ойын технологияларын, жобалық жұмыстарды және шығармашылық тапсырмаларды қолдану оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл әдістер олардың қиялын, сыни ойлауын және өзіндік пікірін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Сабақ мазмұнына шығармашылық элементтерді енгізу арқылы оқушылардың қызығушылығы артып, білім алу процесі қызықты әрі тиімді болады. Сонымен қатар, топтық және жеке жұмыстар оқушылардың ынтымақтастығы мен жауапкершілік сезімін дамытады. Сондықтан заманауи педагогикада инновациялық әдістерді кеңінен қолдану оқушылардың жан-жақты дамуына негіз болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Выготский, Л.С. Психология развития человека. – М.: Педагогика, 1986.
2. Леонтьев, А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Академия, 2007.
3. Ильина, Т.А. Педагогика: теория и методика. – СПб.: Просвещение, 2010.
4. Бейсенбаев, Қ.Қ., Базарбекова, Ж.А. Бастауыш сыныптардағы шығармашылықты дамыту. – Алматы: Мектеп, 2015.
5. Hattie, J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. – London: Routledge, 2009.
6. Gardner, H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – New York: Basic Books, 2011.
7. Sternberg, R.J. The Nature of Creativity. – Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
8. Құнанбаева, А.Ж. Қазақ бастауыш білім берудегі ұлттық құндылықтар. – Алматы: Мектеп, 2020.

9. Kholyigitova B. Using artistic literature in forming the creative skills of primary class pupils //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. B2. – С. 253-257.
10. Mara L. METHODS AND TECHNIQUES OF DEVELOPMENT CREATIVITY IN PRIMARY SCHOOL //ICERI2020 Proceedings. – IATED, 2020. – С. 3116-3121.
11. USMONOVA O. et al. The Role Of Literary Education Methods In Teaching Creative Life And Creativity //The journal of contemporary issues in business and government. – 2021. – Т. 27. – №. 2. – С. 3537-3540.
12. Nga N. T. T., Dien B. T. Exploring middle school students' creative capacity in reading literary texts //Vietnam journal of educational sciences. – Т. 17. – №. 1. – С. 25-32.
13. Calafato R. Literature in language education: Exploring teachers' beliefs, practices, creativity, and literary competence //Pedagogies: An International Journal. – 2024. – Т. 19. – №. 1. – С. 80-98.
14. Barton G. et al. Teaching creative writing in primary schools: a systematic review of the literature through the lens of reflexivity //The Australian Educational Researcher. – 2024. – Т. 51. – №. 4. – С. 1311-1330.

ӘОЖ 37.032

Сайлаубекова Жанерке Ғалымжанқызы
жаратылыстану-география факультетінің 2-курс магистранты
М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті
(Орал қ., Қазақстан)

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ – СТУДЕНТТЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ – ЗЕРТТЕУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ДАМУ ҚҰРАЛЫ

Аннотация: Бұл мақалада 21 ғасырдағы үздіксіз даму жағдайында білім беру жүйесінде педагогикалық тәжірибенің рөлі мен ғылыми-зерттеу құзыреттіліктерінің маңыздылығы қарастырылады. Зерттеуде педагогикалық тәжірибенің студенттердің кәсіби және ғылыми құзыреттіліктерін дамытуға тигізетін әсері жан-жақты талданған. Студенттердің теориялық білімдерін тәжірибе арқылы меңгеруі, кәсіби дағдыларын қалыптастыру және оларды заманауи талаптарға сай бейімдеу жолдары сипатталған. Педагогикалық тәжірибенің құрылымына, ұйымдастыру кезеңдеріне және оның тиімділігін арттыратын негізгі педагогикалық тәсілдерге ерекше назар аударылған. Сондай-ақ, педагогикалық тәжірибе барысында студенттердің ғылыми-зерттеу қабілеттерін дамыту әдістері, оның ішінде деректерді талдау, эксперименттер өткізу және нәтижелерді тәжірибеде қолдану мүмкіндіктері көрсетілген. Ғылыми-зерттеу құзыреттіліктерін қалыптастырудың перспективалары ретінде интеграцияланған оқыту, заманауи технологияларды пайдалану, халықаралық ынтымақтастық және зерттеу нәтижелерін білім беру тәжірибесінде қолдану қажеттілігі айқындалды. Мақалада педагогикалық тәжірибенің білім беру сапасын арттырудағы орны мен оның студенттердің кәсіби өсуіне тигізетін ықпалының маңыздылығы ерекше атап өтілген. Зерттеудің нәтижелері болашақ педагогтардың кәсіби және тұлғалық дамуына бағытталған білім беру жүйесінің тиімділігін арттыруға үлес қосады.

Кілттік сөздер: білім беру жүйесі, педагогикалық тәжірибе, жас маман, біліктілік, ғылыми-зерттеу құзыреттілігі, зерттеушілік дағды, рефлексия, кәсіби даму, оқыту әдістемелері.

21 ғасырда үздіксіз қоғамның дамуына байланысты білім беру жүйесі де қалып қалмады. Әлемде болып жатқан жаңартулар білім беру үдерісіне қойылатын жоғары талаптарды жаңа тұрғыдан ұйымдастыруды қажет етуде. Бұл өзгерістер оқушылардың дамуы мен тұлға ретінде қалыптасуында білім берудің мақсаттарына, құндылықтары мен функцияларына қойылатын жаңа талаптарды айқындай түседі. Яғни, мектеп түлегі ақпараттық-технологиялық дағдыларды, сыни және шығармашылық ойлауды меңгеруі керек. Ол үшін оқушының дамуына себепкер тәжірибелі мұғалім мен жас мамандардың өзі де осы дағды мен біліктілікті, зерттеушілік құзіреттілікті өз бойына қалыптастыра білуі қажет. Дамып келе жатқан білім беру жүйесі оқушылардың білімді меңгеру жолдарына басқаша көзқарасты қалыптастыруды талап етеді. Енді студенттерге жай ғана дайын білімді меңгеру жеткіліксіз. Студенттер дәстүрлі немесе жаңа әдістер мен құралдарды пайдалана отырып, білімді өз бетінше ізденуге және қолдануға көмектесетін ғылыми білім әдістерін

меңгеруі керек. Сонымен қатар, білім берудің түпкі мақсатының парадигмасы да өзгеруде [1].

Ғылыми-зерттеу құзыреттіліктері деп күрделі құрылымды құрайтын, педагогикалық зерттеу қызметінің функцияларын жүзеге асыратын кәсіби және тұлғалық сипаттарды түсінеміз. Бұл құзыреттілік тек қана білімді меңгерумен шектелмейді, ол білімді шығармашылық тұрғыдан қолдану қабілетімен тығыз байланысты. Педагогикада ғылыми-зерттеу құзыреттілігі кәсіби шеберліктің ажырамас бөлігі болып табылады, себебі педагогика бағытындағы мамандарға білім беру процесін жетілдіру, оқыту әдістемелерін дамыту және білім беру жүйесінің тиімділігін арттыру міндеттері жүктеледі. Ғылыми-зерттеу құзыреттілігі студенттерді тек білім алушылар ғана емес, білім беру саласындағы мәселелерді шығармашылық тұрғыдан шешетін тұлға ретінде қалыптастырады [2]. Бұл құзыреттілік педагогика саласындағы ғылыми жаңалықтарды игеруге және оларды білім беру тәжірибесіне енгізуге көмектеседі [3]. Осы арқылы білім алушылардың оқу үлгерімі мен жалпы білім сапасы артады. Ғылыми-зерттеу жұмыстарымен айналысу студенттің өзінің кәсіби дамуына ықпал етеді. Мәселен, педагогикалық қызметтегі тиімді әдістерді анықтау, оқушылардың қажеттіліктерін зерттеу сияқты дағдылар қалыптасады. Студент ақпаратты объективті түрде бағалауға, өз әрекетін жоспарлауға және алынған нәтижелерді дұрыс интерпретациялауға машықтана отырып, ғылыми қоғамдастықпен байланыс орнату, халықаралық зерттеулерге қатысу және жаңа идеяларды дамытуға бейімделеді. Бұл дағдылар педагогикада өте маңызды, себебі олар оқыту процесінің сапасын арттырады. Педагогикалық қызметте болашақ мұғалімдердің өзін-өзі дамытуы, қазіргі білім беру бағдарламасына сай, білім саласындағы мәселелерді шешу үшін, ғылыми-зерттеу құзыреттіліктерін жоғарғы оқу орындарындағы педагогикалық тәжірибеден бастап шыңдауға болады.

Педагогикалық тәжірибе – білім беру үдерісінің ажырамас бөлігі. Тәжірибе барысында студенттер теориялық білімдерін тәжірибелік қызметте қолдану арқылы кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастырады. Бұл процесс студенттердің педагогикалық қызметтің негізгі қырларымен танысып, практикалық шеберліктері мен дағдыларын дамытуды қамтамасыз етеді. Педагогикалық тәжірибе білім алушылардың педагогикалық мамандыққа бейімделуі мен кәсіби өзін-өзі анықтауында маңызды рөл атқарады. Бұл тәжірибе студенттердің білім беру ортасындағы мәселелерді шешуге шығармашылықпен қарауға, зерттеу дағдыларын жетілдіруге және кәсіби қызметте жауапкершілік алуға дайындық деңгейін анықтайды.

Педагогикалық тәжірибені ұйымдастыру – студенттердің кәсіби білімін, дағдысы мен құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағытталған көпсатылы үдеріс [4]. Оның тиімді жүзеге асырылуы кәсіби даярлық сапасын арттырады және болашақ мамандардың кәсіби тұрғыда бейімделуіне ықпал етеді. Педагогикалық тәжірибені ұйымдастырудың негізгі тәсілдері жүйелілік, мақсатқа бағыттылық, теория мен практиканы үйлестіру принциптеріне сүйенеді.

Педагогикалық тәжірибені ұйымдастыру бірнеше кезеңнен тұрады:

- дайындық кезеңі;
- педагогикалық тәжірибе;
- кері байланыс;
- бағалау және рефлексия.

Ең бірінші дайындық кезеңі. Бұл кезең педагогикалық тәжірибенің табысты өтуіне қажетті бастапқы жағдайларды жасауға бағытталған. Дайындық кезеңінде тәжірибенің мақсаттары мен міндеттерін анықталып, бағыт бағдар беріледі. Арнайы әдістемелік нұсқаулықтар мен дидактикалық материалдар дайындалады.

Екінші кезең педагогикалық тәжірибе кезеңі. Студенттер оқыту әдістері мен технологияларын қолдану арқылы сабақтар жоспарлап, өткізеді. Сонымен қатар, оқушылармен тәрбие жұмыстары (сынып сағаттары, мектептен тыс іс-шаралар) ұйымдастырылады. Тәжірибе барысында басқа да тәжірибелі педагогтардың сабақтарын бақылай отырып, олардың әдістемелік тәсілдерін талдап, өз тәжірибесінде қолдануға үйренеді.

Педагогикалық тәжірибенің маңызды бөлігі – студенттердің ғылыми-зерттеу бағытын дамыту. Тәжірибе барысында білім беру процесінің кемшіліктерін немесе жетілдіруді қажет ететін тұстарын анықтай отырып ғылыми әдістерді қолдану. Яғни, талдау, сауалнамалар жүргізу, бақылау, эксперименттер ұйымдастыру арқылы педагогикалық қызметтің тиімділігін зерттейді. Нәтижесінде алынған мәліметтерді талдап, оларды кәсіби түрде қызметке бейімдеу үшін қолданады [5].

Тәжірибе соңында рефлексия жасалып студенттер өз жұмыстарын және тәжірибе барысында кездескен қиындықтарды талқылап, жеткен жетістіктері мен жіберілген қателіктерін түсініп, кәсіби дамуы үшін қажетті қорытындылар жасайды. Нәтижесінде педагогикалық тәжірибе туралы есеп дайындалады. Бұл есеп олардың кәсіби өсу деңгейін бағалауға мүмкіндік береді. Педагогикалық тәжірибе нәтижелері студенттердің ғылыми-зерттеу құзыреттілігі мен дайындық деңгейін бағалау арқылы қорытындыланады және нәтижелері бойынша мониторинг жүргізіледі. Бағалау барысында тәжірибеге қатысушы студенттер мен тәлімгерлердің пікірлері негізінде студенттің кәсіби деңгейі анықталады.

Негізгі педагогикалық тәсілдерге мыналарды жатқыза аламыз:

Жеке-бағдарланған тәсіл: әр студенттің кәсіби және тұлғалық ерекшеліктерін ескере отырып, педагогикалық қызметті ұйымдастыру.

Іс-әрекеттік тәсіл: студенттердің кәсіби іс-әрекетті орындау арқылы дағдыларды меңгеруі.

Интеграциялық тәсіл: педагогикалық тәжірибеде теория мен практиканы ұштастыру.

Педагогикалық тәжірибе – студенттердің кәсіби дамуының негізгі кезеңі. Бұл процесс теориялық білімді практикада қолдануға мүмкіндік береді және болашақ мамандардың педагогикалық құзыреттіліктерін қалыптастырудың тиімді алаңы болып табылады. Педагогикалық тәжірибе барысында студенттердің келесі құзыреттіліктері қалыптасады:

Коммуникативтік құзыреттілік: оқушылармен, әріптестермен және ата-аналармен өзара әрекеттесу қабілеті.

Әдістемелік құзыреттілік: білім беру мазмұнын ұйымдастырудың тиімді әдіс-тәсілдерін таңдау дағдысы.

Шығармашылық құзыреттілік: стандартты емес жағдайларда кәсіби шешімдер қабылдау қабілеті.

Зерттеушілік құзыреттілік: оқыту және тәрбие үдерісін талдау, нәтижелерді болжау, педагогикалық мәселелерді шешудің ғылыми негіздерін қолдану қабілеті.

Ғылыми-зерттеу құзыреттіліктерін дамыту – заманауи педагогтың кәсіби даярлығын жетілдірудің басты бағыттарының бірі. Бұл құзыреттілік болашақ педагогтардың ғылыми-педагогикалық мәселелерді шешуге қабілетті, жаңашыл ойлайтын және білім беру үдерісін жетілдіруге бағытталған тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді.

Ғылыми-зерттеу құзыреттіліктерін дамытудың перспективаларына келетін болсақ, олар:

Интеграцияланған оқыту мен зерттеуді кеңейту:

Білім беру бағдарламаларына ғылыми-зерттеу жобаларын енгізу арқылы студенттердің зерттеушілік ойлау қабілеттерін дамытуға басымдық беріледі. Бұл студенттерді ғылыми қауымдастықпен байланыстырып, олардың зерттеулерге қызығушылығын арттырады [6].

Заманауи технологияларды пайдалану:

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мен цифрлық құралдарды қолдану студенттердің зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру мүмкіндіктерін арттырады. Бұл тәсіл әсіресе деректерді жинау, талдау және нәтижелерді визуализациялау кезінде тиімді [7].

Халықаралық ынтымақтастық:

Халықаралық ғылыми-зерттеу жобаларына қатысу студенттердің зерттеушілік құзыреттілігін дамытуға және шетелдік тәжірибелерді игеруіне мүмкіндік береді. Мұндай жұмыстар олардың ғылыми көзқарасын кеңейтіп, жаһандық білім беру жүйесіндегі жаңа үрдістермен танысуға ықпал етеді.

Зерттеу нәтижелерін тәжірибеде қолдану:

Педагогикалық зерттеулердің нәтижелерін білім беру процесінде қолдану арқылы студенттер тек зерттеуші ғана емес, практик ретінде де дамиды. Бұл олардың кәсіби даярлығының практикалық маңыздылығын арттырады.

Тұлғалық және кәсіби өсу:

Ғылыми-зерттеу құзыреттіліктерін дамыту болашақ педагогтардың кәсіби өзін-өзі жетілдіруіне және жеке қасиеттерін қалыптастыруға ықпал етеді [8]. Олар зерттеу жүргізу барысында жауапкершілік, жүйелілік және аналитикалық ойлау қабілеттерін дамытады.

Қорытындылай келе, педагогикалық тәжірибе мен ғылыми-зерттеу құзыреттіліктерін дамыту қазіргі заманғы білім беру жүйесінің ажырамас құрамдас бөлігі болып табылады. Олар болашақ педагогтардың кәсіби дайындығының сапасын арттырып қана қоймай, жалпы білім беру үдерісінің тиімділігін жоғарылатуға мүмкіндік береді. Сондықтан, жоғары оқу орындарының алдында тұрған негізгі міндеттердің бірі – студенттердің педагогикалық тәжірибесін тиімді ұйымдастыру және ғылыми-зерттеу құзыреттіліктерін мақсатты түрде дамыту. Бұл болашақ педагогтардың кәсіби өсуіне, білім беру сапасының жақсаруына және еліміздің интеллектуалдық әлеуетінің артуына септігін тигізеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Van den Berg, N. (2017). Boundary-crossing competences of educators and researchers in working on educational issues. Journal of Finnish universities of applied sciences. [Electronic resource]. URL: <https://uasjournal.fi/in-english/boundary-crossingcompetences-of-educators-and-researchers-in-working-on-educational-issues1/>

2. Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
3. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
4. Әлімқұлова, Г.Қ. (2020). Педагогикалық тәжірибені ұйымдастырудың теориясы мен практикасы. Алматы: Қазақ университеті баспасы.
5. Баймұратова, С.А. (2021). Жоғары оқу орындарындағы ғылыми-зерттеу қызметін дамыту жолдары. Білім және ғылым журналы, №4, 25-32 беттер.
6. OECD (2018). *Skills for 21st Century: Advancing Education Policy*. Paris: OECD Publishing.
7. UNESCO (2017). *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
8. Әбдібекова, Қ.М. (2020). Ғылыми-зерттеу құзыреттілігін қалыптастырудың педагогикалық негіздері. Оқыту әдістемесі журналы, №6, 45-51 беттер.

ӘОЖ 01.61

Абиева Гульжайна Утепбергеновна
педагогика ғылымдарының магистрі
М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжі
(г. Қызылорда, Қазақстан)

Садуакасова Жадыра Аманбаевна
Кәрім Мыңбаев атындағы №59 мектеп-лицейі
(г. Астана, Қазақстан)

ИНТЕРАКТИВТІ ТАПСЫРМА КӨМЕГІМЕН ОҚУ ОРТАСЫН ҚҰРУ

Аннотация: Қазіргі кезеңде дамыған ақпараттық қоғамда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға негізделген ақпараттық процестер өркеніеттің дамуының негізгі белгілерінің бірі болып табылады. Қоғамды ақпараттандыру үдерісі білім берудің сипаты мен мазмұнын өзгерту қажеттілігін тудырып білім беру жүйесіне әсер етеді. Педагогтің инновациялық технологияларды меңгеруде кәсіби құзіреттілігін қалыптастыру, кез келген пән оқытушысы мен болашақ педагогтерге өз пәнін оқытуда әдістемелік көмек беру, өзара тәжірибе алмасу.

Кілттік сөздер: ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ), білім беру жүйесі, цифрлық технологиялар, инновациялық технологиялар, педагогтің кәсіби құзіреттілігі, үздіксіз білім беру, ақпараттық қоғам, цифрлық оқыту, оқытушының рөлі, білім беру процесі, жаңаша оқыту жүйесі.

Бүгінгі таңда оқытушыға қойылатын талаптар ұшан - теңіз. Оқытушы білім алушыларға тек білім беріп қана қоймай олардың бойында бәсекелестік дағдыларын арттыруға, интеллекттерін дамытуға, сабаққа деген зейінің аударуға тиіс. Жаңаша оқыту жүйесінде мұғалім сабақты кітап бойынша түсіндіріп, оқушылар тек берілген тапсырманы орындаумен шектелмейді. Оқытушы ақпараттық коммуникациялық технологиялардың барлық мүмкіншіліктерін қолданып сабақты әсерлі өткізуі ғылыми жұмыстың **өзектілігі**.

Зерттеу мақсаты: білім беру жүйесінде цифрлық технологиялардың артықшылықтарын жүзеге асыру арқылы білім, білік және дағдыларды меңгеру сапасын арттыру. Мақсатқа жету барысында орындалатын **міндеттер:**

- білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды пайдаланудың артықшылықтарын талқылау;
- білім беру процесінде цифрлық технологияларды қолдану практикасын зерттеу;
- білім беру жүйесінде цифрлық технологияларын қолданудың әдістемелерін ұсыну.

Зерттеу жұмысының болжамы егер оқытушы мұғалімдер сабақ беру барысында цифрлық технологиялардың мүмкіншіліктерін кеңінен пайдаланса, онда білім алушылардың да сабаққа деген қызығушылығы артып, барлық зейінің оқуға, білім алуға аударады.

Зерттеу әдістері: әдебиеттерді зерттеу, жалпылау, логикалық, сауалнама, салыстырмалы және тағы басқа зерттеу әдістері.

«Үздіксіз білім» туралы ұғым өткен ғасырда-ақ атақты француз, поляк, ағылшын, орыс педагогтарының еңбектерінде айтылған болатын. А.Л.Смиттің айтуынша, «...ағарту ісін тек тандаулыларға ғана арналған институт деп және тек адамның толысу кезеңіндегі қысқа уақытқа қатысты жұмыс деп санамай, білім алуды барлық жандарға арналған іс деп

және ол өмір бойы атқарылатын шаруа деп қарастыру қажет»- деген орамды пікірі білім алу өмір бойы екенін аңғартып тұрғандай.

Үздіксіз білім беру бұл үздіксіз оқыту мен тәрбиелеу емес немесе бекітілген оқу мерзімімен және оқу орнының қабырғасымен шектелмейді, ол – адамға білімнің белгілі бір көлемін беруге, бағытталған білім түріне ауысу болып табылады. Тек жеке тұлғаға, субъектіге бағытталған білім ғана адамның жылдам өзгеріп жатқан қоғамдық және экономикалық өмір талаптарына сай жауап бере алуын қамтамасыз ете алады.

Қазақстан Республикасы үздіксіз білім беру жүйесіндегі Тәрбие тұжырымдамасы (бұдан былай Тұжырымдама) тәрбие саласындағы мемлекеттік жалпы стратегиялық саясаттың мақсаты мен міндетін, тәрбие мазмұнының негізгі бағыттарын және оларды іске асыру шарттарын айқындайтын құжат болып табылады.

Мұғалімге сабаққа даярлық барысында көмектесу:

- жекеленген сандық объектілерден сабақты құрастыру және моделдеу;
- пән туралы білімді тереңдетуге арналған қосымша және анықтамалық кең көлемді

ақпараттың болуы;

- бақылау және өзіндік жұмыстарды даярлау;
- шығармашылық тапсырмаларды даярлау;
- цифрлық объектілермен байланысты сабақ жоспарларын даярлау;
- Интернет арқылы басқа мұғалімдер қызметтерінің нәтижелерімен алмасу.

Сабақ барысындағы көмек:

– мультимедиялық проектор арқылы даярланған цифрлық объектілерді демонстрациялау;

– лабораториялық жұмыстарда виртуальды лабораториялар мен интерактивті моделдерді қолдану;

- оқушыларды компьютерлік тестілеу және білімдерін бағалауға көмектесу;

– сабақта оқушылардың ЦБР-мен жеке зерттеушілік және шығармашылық жұмыстары; Оқушыларға үй тапсырмасын орындауда көмектесу:

– материалды жаңаша көрсету арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру; – оқушылардың өздеріне ыңғайлы кез келген уақытта өзін-өзі автоматты бақылауы;

– Баяндамалар, презентациялар, рефераттар және тағы сол сияқтыларды даярлауға үшін қажетті объектілердің үлкен қоры;

- Энциклопедиялық сипаттағы қосымша ақпараттарды тез арада алу мүмкіндігі;

- Пәндік виртуалды ортада оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамыту;

– Оқушының пәнді оқуын өзіне ыңғайлы темпте және материалды игеруді өзінің жеке қабылдау ерекшелігіне байланысты таңдалған деңгейде ұйымдастыруына көмектесу;

– Оқушыларды заманауи ақпараттық технологияларға үйрету, АТ меңгерудегі талпыныстарын және олармен үнемі жұмыс істеуді қалыптастыру.[1]

АКТ-ны пайдаланудың негізгі мақсаттары

1. Ақтуарлық қызмет принциптерін жүзеге асыру білім, дағдылар мен құзыреттіліктерді игеру деңгейін арттыруға, инновациялық белсенділікті ынталандыруға, деректерді өңдеудің заманауи құралдарын қолдануға, сондай-ақ пән аралық өзара әрекеттесуді тереңдетуге ықпал етеді;

2. Жоғары деңгейдегі білімділік жеке тұлғаның ақпараттық мәдениетін қалыптастыру арқылы оның жеке қасиеттері мен кәсіби даярлығын дамыту арқылы көрінеді және жалпы мәдени ортадағы маңызды элемент болып табылады;

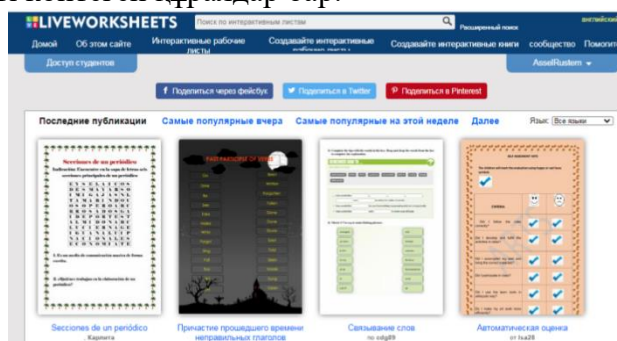
3. Білім беру процесінде әрбір оқушының ерекшеліктерін ескере отырып, оның оқудағы белгілі бір бағыттардағы қабілеттерін дамытуға назар аударылады;

4. Студенттердің дербес дайындық және өзін-өзі біліммен қамту үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану;
5. Оқушы тұлғасын дамыту, шығармашылық әлеуетті және зерттеу іс-әрекетінде кәсіби сараптаманы анықтау;
6. Оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін аппараттық құралдар, бағдарламалық қамтамасыз ету және заманауи технологиялық шешімдер негізінде интеграцияланған ақпараттық орта құру, сондай-ақ ақпарат ағымдарын құрылымдау арқылы оларға жедел өзара әрекеттесуді қамтамасыз ету.

Сабақ кезінде пайдалануға ыңғайлы платформалар

Пәнді оқытуда қолданылатын онлайн платформалар, бірлескен жұмысты құру, интерактивті таныстырылым сервисі, интерактивті парақтар, онлайн интерактивті тақталар қолданып оқытуда білім алушылардың объектілер, құбылыстар мен процестерді зерттеу мақсатында модельдеуге мүмкіндік береді, біліктіліктері мен дағдыларын қалыптастырады.

Мысалы, LIVEWORKSHEETS-жұмыс парақтарында электронды түрде интерактивті тапсырмаларды құрудың қуатты және қарапайым құралы. Интерактивті парақтарды жасау үшін мұғалімге қажетті көптеген құралдар бар.

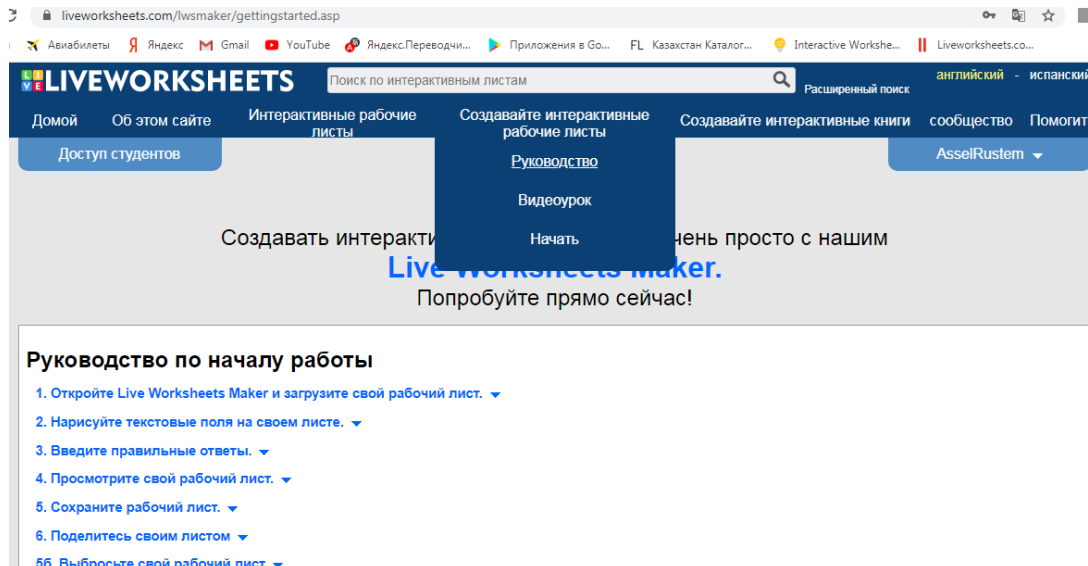

1-сурет. Liveworksheets платформасы

Интерактивті тапсырма Word құжаты немесе кез-келген тапсырмадан, оқулықтан сканерленген сурет негізінде жасалады. Қызмет әртүрлі пәндер бойынша дайындалған тапсырмалары бар жұмыс парақтарын сақтайды.

Сілтемесі: <https://www.liveworksheets.com/>

Liveworksheets онлайн платформасында интерактивті тапсырмаларды құрудың әдіс-тәсілдері толығымен көрсетілген арнайы нұсқаулық бар. Нұсқаулықты «Создайте интерактивные листы» элементін таңдағанда «Руководство» функциясын басу арқылы көре аламыз.

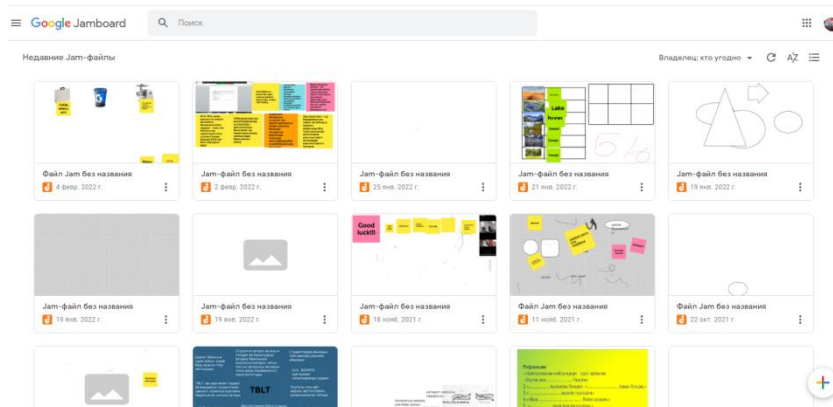
2 - сурет. Liveworksheets платформасы

Liveworksheets барлық студенттердің дәптерлеріне электронды жұмыс парақтарын тіркеуге, сондай-ақ жеке орындау үшін тиісті тапсырмаларды беруге мүмкіндік береді.

Студенттеріме сабақ барысында жаттығуларды орындау арқылы бірте-бірте жеңіл тапсырмалардан күрделіліктің жоғары деңгейіне дейін беремін. Бұл стратегия топта баяу оқушылар болған жағдайда өте тиімді: сіз әрқашан жұмыс парағын қабілеттірек студенттер арасында тапсырмаларын аяқтауын күтіп отыра бермейтіндей етіп реттей аласыз.

Сонымен қатар, тақырыптың негізгі элементтерін таныстыруда және бекітуде қолдануға болады.[3]

Келесі, Jamboard онлайн интерактивті тақтасын қарастырайық.

3- сурет. Jamboard тақтасы

Jamboard көмегімен сіз мыналарды жасай аласыз:

- Нақты уақытта бірге жұмыс жасау;
- Google Drive-пен жұмыс;
- Бейнеконференция;
- Кез келген құрылғымен бірге жұмыс істеу.

Джамборд – тақтасында сілтеме арқылы жұмыс жасаймыз. Сілтемені қолданушылардың қолдануына рұқсат беру арқылы таратылады. Сілтеме арқылы еніп, онлайн интерактивті тақтаны бір мезгілде бірнеше қолданушы қолдана алады. Мысалы, рефлексия кезінде, тапсырманы орындауда, сабақтың жаңа тақырыбын түсіндіруде қолдануға болады.

Әрбір оқушы жеке тапсырма орындай алады, содан кейін парақтар арқылы қозғала отырып, бір-бірімен салыстыратын өз парағын (кадр) таңдай алады.

Сабағымда Jamboard –та оқу материалын, мысалдарды, идеяларды, шешімдерді жылдам және оңай қолдана аламын. Бұл қызметті компьютерлер мен смартфондарда пайдалануға болады.[2]

Жаңа технологияларды, АКТны пайдалану тек ғана нәтиженің құндылығын көрсету емес, білім беру урдісін көтеруге де мүмкіндік береді. Сол үшін ақпараттық технологияларды сабақтарымда көбірек қолдану керек. Осы ақпараттық құрал арқылы біршама нәтижелі істерге қол жеткізуге болады.

Сандық білім ресурсы мұғалімді алмастыра алмайды, бірақ мұғалімге қосымша материалдарды ұсынады, яғни сабақ мазмұнын ақпараттық коммуникациялық технологиялардың жаңа мультимедиялық мүмкіндіктерімен толықтыруға, оқушылардың назарын аса маңызды оқу тақырыптарына аударуға, қажет болған жағдайда оқушылардың назарын зерделенген көріністердің ерекшеліктеріне шоғырландыруға, оны көрнекі түрде көрсетуге, сабақтың мазмұнын қоғамда болып жатқан өзгерістермен, өмірлік тәжірибелермен, оқушылардың пәнге деген қызығушылықтарымен және т. б. құбылыстармен байланыстыруын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. <https://moluch.ru/archive/304/68503/>
2. <https://jamboard.google.com/u/0/>
3. <https://www.liveworksheets.com/>
4. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық - коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010.
5. <https://articlekz.com/kk/article/28548>

ӘОЖ 4.855.5

Кузбаева Лаззат Умаровна

жаратылыстану ғылымдарының магистрі

М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжі

(г. Қызылорда, Қазақстан)

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ПЕН ИНТЕРНЕТ РЕСУРСТАРЫ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДЫ ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация: Мақалада білім беру платформаларын тиімді пайдалануға назар аудара отырып, ЖИ пен білім беру арасындағы динамикалық өзара әрекеттесуді ұсынады. Мақала мазмұнында жасанды интеллект (ChatGPT-дің жаңа функциясын пайдаланып жеке GPT құру), онлайн сервистер және платформаларды видеонұсқаулық, практикалық нұсқаулық, ұсынылған тапсырмалар үлгісі және интернет ресурстар арқылы тиімді оқыту қарастырылған.

Кілттік сөздер: Жасанды интеллект, білім беру платформалары, оқу процесін автоматтандыру, әдістемелік дайындық, онлайн сервистер, инновациялық технологиялар, педагогикалық құзыреттілік, сандық ресурстар, оқытудың белсенді әдістері, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар.

Қазіргі уақытта білім беру үрдісінде жасанды интеллекттің кеңінен қолданылуы дәстүрлі оқу тәсілдеріне жаңа бағыттар ұсынып, педагогикалық әлеуетті жаңартуға мүмкіндік береді. Бұл зерттеу ЖИ мен білім беру арасындағы өзара ықпалын анализдей отырып, білім беру платформаларын тиімді пайдалану мәселесіне назар аударады. Білім беру саласында жасанды интеллект жоғары тиімді есептеу алгоритмдері мен машиналық оқыту тәсілдерін пайдалана отырып, оқу процесінің барлық элементтерін, кезеңдерін, бағыттарын жетілдіруге мүмкіндік береді. Жасанды интеллект оқушылардың жеке талаптарына сәйкес бейімделіп, олар үшін ең тиімді оқыту тәжірибесін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Бұдан бөлек, басқару жүйесін автоматтандырып, білім алушылардың жетістіктерін қадағалау мен бағалауды жақсартып, жалпы білім беру деңгейін арттырады. Жасанды интеллекттің білім беру саласына әсері оқу процесін өздігінен алға жетелейтін, интерактивті және нәтижелі ортаға айналдыруға бағытталған. Жасанды интеллект технологияларының басты мақсаты — оқушылардың білім сапасын арттыру мен оқыту тәсілдерін басты негізгі қажеттіліктерге сай бейімдеу. Педагогтің инновациялық технологияларды меңгеруде кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру, кез келген пән оқытушысы мен болашақ педагогтерге өз пәнін оқытуда әдістемелік көмек беру, өзара тәжірибе алмасу мақсатында жасалған практикалық бөлім ұсынылады [5, с. 263].

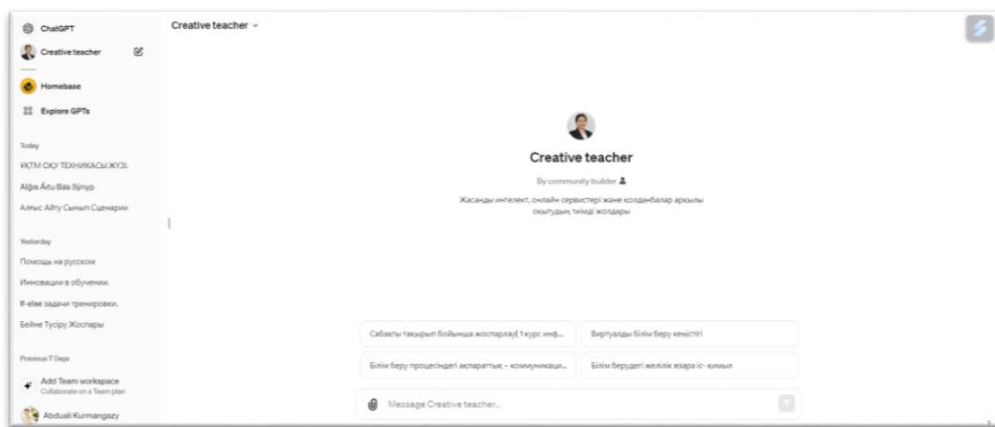
Компьютерлік технологиялардың білім берудің барлық салаларына жаһандық енуі және ақпараттық ортада жаңа коммуникациялардың қалыптасуы дәстүрлі білім беру жүйесін түбегейлі өзгертті. Бірыңғай ақпараттық кеңістік жағдайында білімалушылардың тұлғаның дамуына мол мүмкіндіктер беретін жаңа АКТ-ны пайдалана отырып оқыту қажеттілігі туындады.

Дегенмен, нақты сабақта ақпараттық - коммуникациялық және мультимедиялық технологияларды пайдалануда педагогтің әлсіз әдістемелік дайындығы, көптеген педагогтарда жасанды интеллект құралдарын қолдану құзіреттілігі жетіспей жатады. Осы мәселені оңтайлы шешу мақсатында жасанды интеллект, онлайн сервистер және

платформаларды практикалық түрде үйрету арқылы, оқыту процесінде өзгерістер жасайтын әдістемелік көмекші құрал ұсынылады:

1. Оқытудың белсенді әдістерін қолдану, оқу қызметінің шығармашылық және зияткерлік құрамдас бөліктерін арттыру;
2. Оқу процесін бағдарламалық-әдістемелік қамтамасыз етуді жетілдіру;
3. Жасанды интелект, онлайн сервистері және платформалар арқылы оқытудың тиімділігін арттыру;
4. Қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар құралдарын қолдану есебінен оқу процесінің барлық деңгейлерін қарқындалту.
 - Инновациялық әдіс - тәсілдерді меңгеруде кәсіби құзыреттілігін қалыптастыра отырып, кәсіптік шеберлігі мен педагогикалық дағдыларын көтеру;
 - Сабақтың әртүрлі кезеңдерінде сандық ресурстарды тиімді пайдалану;
 - Білім беруде педагогтердің пәнді оқыту әдістемесі мен білім алушылардың оқу тәжірибесін жақсарту;
 - Онлайн сервистерді және платформаларды видеонұсқаулық, практикалық нұсқаулық, ұсынылған тапсырмалар үлгісі түрінде желіге жүктеу [2].

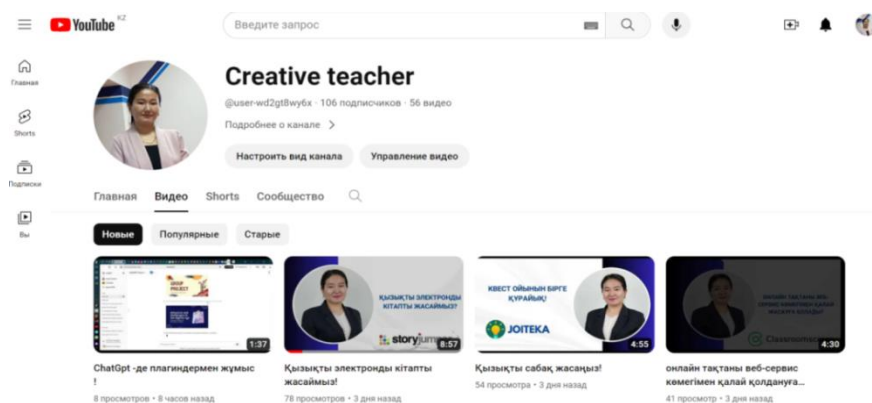
Ақпаратты іздеуге, қабылдауға және өңдеуге байланысты танымдық белсенділікті дамыту үшін жеке ChatGPT «Creative teacher» виртуалды білім беру кеңістігі жасалды. 1-сурет. GPT «Сабақты тақырып бойынша жоспарлау», «Білім беру процесіндегі ақпараттық – коммуникациялық технологиялар», «Виртуалды білім беру кеңістігі», «Білім берудегі желілік өзара іс- қимыл» бөлімдерінен тұрады. Файлдар Білім бөлімінде жүктеліп салынған, GPT-мен сөйлесулер файлдың мазмұнын қамтуы мүмкін. Сілтеме: <https://chat.openai.com/g/g-cJMh5iZBQ-creative-teacher>

1-сурет. ChatGPT «Creative teacher»

ChatGPT «Creative teacher» чат- бот базасын ақпаратпен толықтырып отырылады, яғни өміршең.

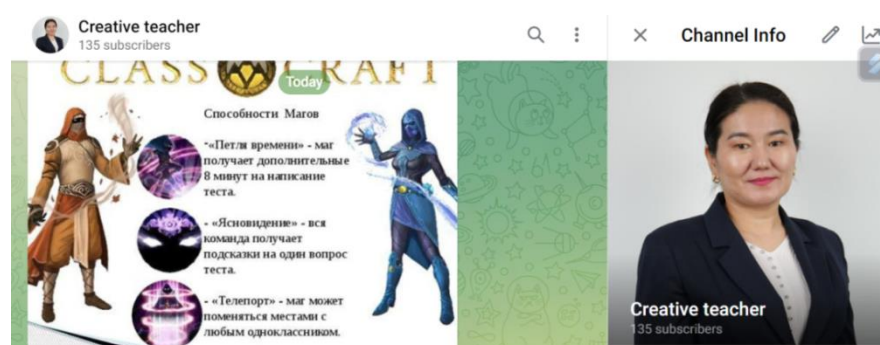
Ұсынылған көмекші құралда онлайн сервистер және платформалардың әрқайсысына жеке қадам бойынша видеонұсқаулық түсірілген және сарcut-те монтаждалып, youtube арнасына жүктелген.[1] 2 -сурет. Сілтеме: [@user-wd2gt8wy6x](#)

2-сурет. «Creative teacher» youtube арнасы

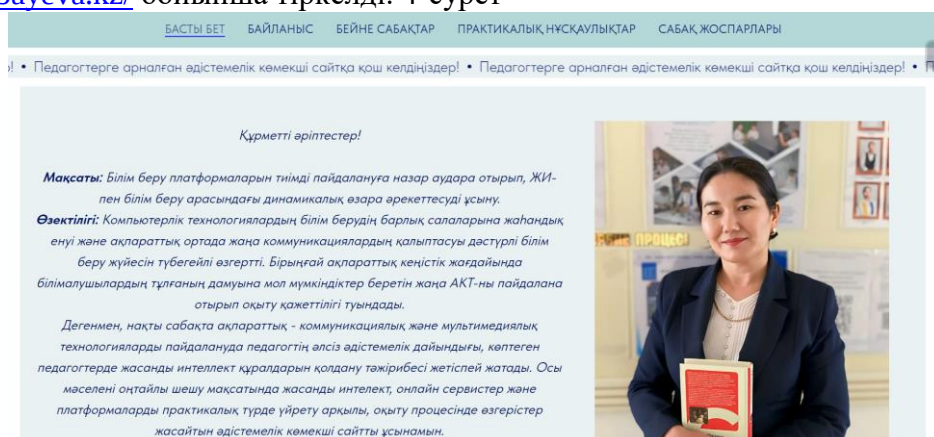
«Creative teacher» Telegram каналда кері байланыс жасалып, мәліметтер салынып тұрады, яғни өміршең. 3-сурет. Сілтеме: <https://t.me/creativeapai>

Тапсырмалар үлгісі, яғни әр онлайн сервистері және платформаларға мысал ретінде тапсырмалар әзірленеді.[3]

3-сурет. «Creative teacher» Telegram каналы

Нәтижесінде, педагогтерге арналған әдістемелік көмекші сайт жасалып, домендік атау <http://kuzbayeva.kz/> бойынша тіркелді. 4-сурет

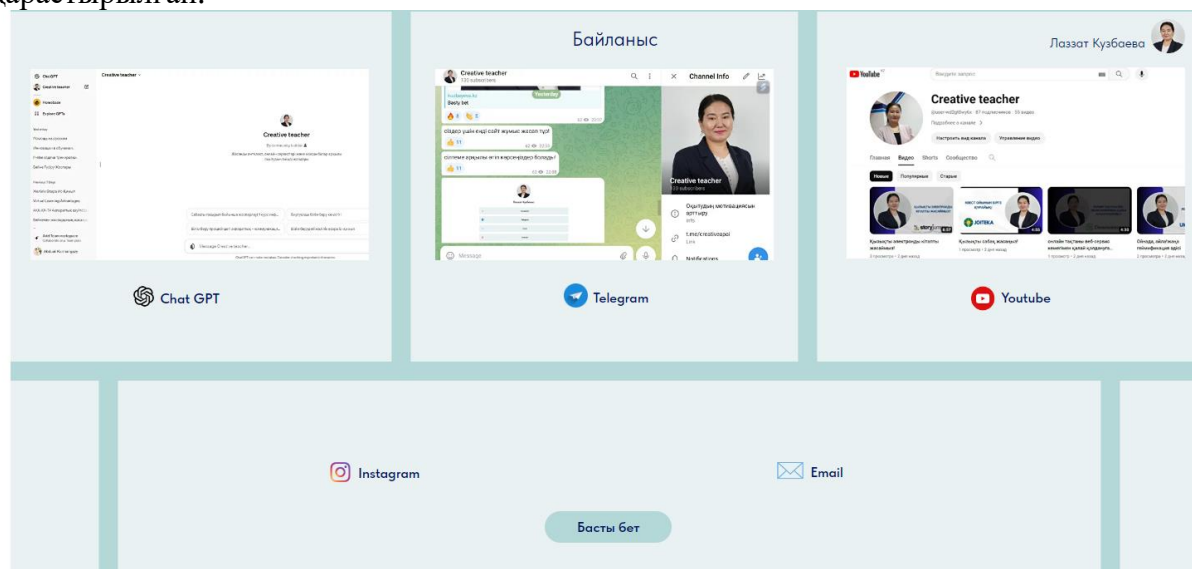
4-сурет. Сайттың басты беті

Сайт менюі Байланыс, Бейне сабақтар, Практикалық нұсқаулықтар, Сабақ жоспарлар тізімінен тұрады.

Сабақ жоспарлары, Практикалық нұсқаулықтар бөлімдерінде материалдарды жүктеп алу батырмасы арқылы көшіріп алу мүмкіндігі бар. [2]

Бейне сабақтар бөлімінде «Жасанды интеллект» -те, мысалы оқушылардың сүйікті персонаждарында сөйлету арқылы сабақты қызықты өткізуге немесе монтаждау арқылы мультимедия жасауға мысалдар бар. Сонымен қатар, **Веб сервистерде** платформаларда жұмыс жасау көрсетілген. **Оқыту сабақтарында** информатика пәні бойынша бейнесабақтар жүктелген. Толығырақ youtube каналдан көре аласыздар.

Байланыс бөлімінде 5-суретте барлық кері байланыс жасау мүмкіндіктері қарастырылған.

5-сурет. Байланыс бөлімі

Қорытындай келе, педагогтерге оқыту кезінде сыни көзқарасты, шығармашылықты, танымдық қызығушылықты, оқуға мотивацияны, рефлексивтілікті және тәжірибелік дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді.

Әдістемелік көмек педагогтерге ұсынылған платформалар мен жасанды интеллект түрлерінен, бөлек тағы да біршама платформаларды видеонұсқаулық, практикалық нұсқаулық, ұсынылған тапсырмалар үлгісі және интернет ресурстар арқылы үйреніп, өз тәжірибесінде қолдану мүмкіндігі қарастырылған.

Осылайша әдістемелік көмек педагогтің цифрлық білімін арттырып, әрі қарай тәжірибесін жетілдіруге мүмкіндік береді деп ойлаймыз.

Пайдаланылған әдебиеттер және ресурстар:

1. Салғараева Г., Калымова Г., Орынтаева Ж., Информатика 10 – сынып, Арман-ПВ, 2019
2. Джумағалиева А. М., Нургазинова А. Ж., Смаилова Л. Қ., Күлмұратова А. Ш. Информатика (ақпараттық жүйелер) оқулық, Алматы, 2011
3. <https://www.youtube.com/>
4. <https://www.ispring.ru/elearning-insights/platforma-onlain-obucheniya>
5. Мошқалов А.Қ. Білім беру жүйесіне ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізудің теориялық практикалық негіздері // Ғылыми-педагогикалық басылым «Ұлт тағылымы». – 2012. – №2. – С. 262-267.

ӨОЖ 004.922:519.852.6:378.245.2

Әйділдаева Инабат Марғұланқызы

*М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжінің
«Ақпараттық қауіпсіздік жүйелері» мамандығының 4 курс студенті
(Қызылорда қаласы, Қазақстан Республикасы)*

Алмат Жарқын Қанатбекұлы

*М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжінің
«Ақпараттық қауіпсіздік жүйелері» мамандығының 3 курс студенті
(Қызылорда қаласы, Қазақстан Республикасы)*

Ғылыми жетекші: Қаражанова Гүлназ Пірназарқызы

*М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжінің арнайы
пән оқытушысы, жаратылыстану ғылымдарының магистрі
(Қызылорда қаласы, Қазақстан Республикасы)*

Мобильді құрылғылардағы қауіпсіздікті қамтамасыз ету

Аннотация: Мобильді құрылғылар қазіргі замандағы ең қолайлы және маңызды ақпараттық құралдардың біріне айналды. Смартфондар, планшеттер және ноутбуктер пайдаланушылардың күнделікті қызметтерін жеңілдетіп, мәліметтерді алмасуға және өңдеуге мүмкіндік береді. Дегенмен, бұл құрылғыларға шабуыл жасау қауіп-қатерлері де артып отыр. Мобильді құрылғыларды қорғау және ақпараттық қауіпсіздік стандарттарын сақтау – бүгінгі күннің өзекті мәселесі.

Мақаланың негізгі мақсаты – мобильді құрылғыларды қорғау әдістерін зерттеу, нақты тәжірибелік мысалдарды көрсету және әлемдік тәжірибелер негізінде ұсыныстар беру. Технологиялардың қарқынды дамуы мобильді құрылғыларды кибершабуылдарға осал етіп отырғандықтан, бұл тақырыптың өзектілігі артуда. Ақпараттың қауіпсіздігін қамтамасыз ету барлық пайдаланушылар мен ұйымдар үшін басымдыққа айналып, сенімді шешімдер қабылдауды қажет етеді.

Мобильді құрылғылардағы қауіп-қатерлер

Мобильді құрылғыларға бағытталған негізгі қауіп-қатерлер бірнеше түрге бөлінеді:

1. Зиянды бағдарламалар: Мобильді қосымшаларға енгізілген зиянды кодтар арқылы мәліметтер ұрлануы мүмкін. Зиянды бағдарламалар (malware) – мобильді құрылғыларға арнайы жасалатын және пайдаланушының ақпаратын ұрлау, оны бақылау немесе зақым келтіру мақсатында енгізілетін бағдарламалық кодтар. Олар бірнеше түрлерге бөлінеді:

- Трояндық бағдарламалар (Trojans): зиянды кодтар өздерін заңды бағдарламалар ретінде көрсетіп, пайдаланушының сеніміне кіреді.
- Шпиондық бағдарламалар (spyware): құрылғыдағы қолданушы әрекеттерін бақылап, мәліметтерді жинайды.
- Ботнеттер (botnets): құрылғыны хакерлердің басқаруындағы үлкен желіге қосу арқылы кибер шабуылдарды жүзеге асыруға қатысуға мәжбүрлейді.

Зиянды бағдарламалардың мобильді қосымшаларға енуі көбінесе ресми емес немесе сенімсіз көздерден жүктелген бағдарламалар арқылы жүзеге асады.

2. Wi-Fi желілері арқылы шабуылдар: Ашық немесе қорғалмаған Wi-Fi желілері арқылы шабуылдар – қауіп-қатердің кең таралған түрі. Хакерлер қоғамдық немесе нашар

қорғалған желілерге жалғанып, MITM (Man-in-the-Middle) шабуылдарын ұйымдастыруы мүмкін. Бұл жағдайда деректер желі арқылы жіберілген кезде ұсталып, талданады, бұл пайдаланушының жеке ақпараттарының ұрлануына әкелуі мүмкін. Сонымен қатар, хакерлер жалған Wi-Fi желілерін құрып, пайдаланушыларды осы желілерге қосылуға мәжбүрлей алады.

3. Фишинг шабуылдары: Фишинг шабуылдары (phishing attacks) мобильді құрылғыларды қорғаудың күрделі мәселелерінің бірі болып табылады. Олар жалған веб-сайттар немесе электрондық хаттар арқылы жүзеге асырылады және пайдаланушының жеке мәліметтері мен құпиясөздерін алдау арқылы ұрлауға бағытталған. Мұндай шабуылдар:

- Spear phishing: нақты бір тұлғаға немесе ұйымға бағытталған мақсатты шабуылдар.
- Smishing: мәтіндік хабарламалар арқылы орындалатын фишинг түрі.
- Vishing: дауыстық қоңыраулар арқылы жасалатын алдау әрекеттері.

Фишинг шабуылдары пайдаланушылардың сенімсіз веб-сайттарға өтуі немесе жалған сілтемелерге кіруі нәтижесінде орын алады.

4. Физикалық жоғалтулар: Мобильді құрылғыларды жоғалту немесе ұрлану деректердің жоғалуына немесе оларға қолжетімділіктің қауіпке ұшырауына әкеледі. Бұл жағдайда деректерге рұқсатсыз қол жеткізу үшін құрылғының қорғаныс механизмдері (мысалы, құпиясөздер немесе биометриялық деректер) жеткіліксіз болуы мүмкін. Көптеген жағдайларда құрылғыдағы шифрлаудың болмауы ақпараттың оңай қол жетімді болуына мүмкіндік береді. Жоғалған немесе ұрланған құрылғылардағы мәліметтерді қорғау үшін қашықтан құрылғыны бұғаттау және деректерді өшіру сияқты функцияларды пайдалану маңызды [1].

Қауіпсіздікті қамтамасыз ету әдістері

1. Мәліметтерді шифрлау. Мобильді құрылғыларда деректерді шифрлау маңызды қауіпсіздік әдісі болып табылады. Шифрлау арқылы мәліметтер қол жетімсіз болып, оларды тек арнайы кілтпен ашу мүмкін. Мысалы, Apple компаниясының iOS жүйесінде AES-256 шифрлау стандарты қолданылады, бұл мобильді құрылғыдағы барлық деректерді қорғайды.

2. Екі факторлы аутентификация (2FA). Екі факторлы аутентификация пайдаланушының аккаунтын қорғаудың қосымша деңгейін қамтамасыз етеді. Бұл әдіс тек парольді ғана емес, сонымен қатар SMS немесе арнайы қосымшалар арқылы алынған қосымша кодты да талап етеді. Google Authenticator немесе Duo Security сияқты қосымшалар 2FA қызметін тиімді жүзеге асырады.

3. Антивирус және зиянды бағдарламалардан қорғау. Kaspersky Mobile Security, McAfee Mobile Security немесе Norton Mobile Security сияқты антивирус қосымшалары мобильді құрылғыларды зиянды бағдарламалардан қорғауға мүмкіндік береді. Олар құрылғыдағы қосымшалар мен файлдарды тексеріп, қауіпті әрекеттерді блоктайды.

4. Құпиясөздерді басқару. Құпиясөздерді қауіпсіз сақтау және оларды күрделі ету маңызды. LastPass және 1Password сияқты құпиясөз басқару құралдары пайдаланушыларға әртүрлі қызметтерде күрделі құпиясөздер жасауға және оларды қауіпсіз сақтауға көмектеседі.

5. VPN пайдалану. VPN (Virtual Private Network) арқылы пайдаланушылар өз деректерін ашық желілерде қорғай алады. VPN шифрланған туннель арқылы барлық интернет трафигін жібереді, бұл мәліметтердің ұрлануын болдырмайды. NordVPN, ExpressVPN және CyberGhost сияқты қызметтер мобильді құрылғыларда жиі пайдаланылады [2].

Әлемдік озық технологиялар және тәжірибелер

Мобильді құрылғылардағы қауіпсіздікті қамтамасыз етуде әлемнің түрлі елдерінде қолданылатын алдыңғы қатарлы тәжірибелер:

1. Apple компаниясының жеке деректерді қорғау саясаты. Apple компаниясы пайдаланушылардың мәліметтерін қорғау бойынша жетекші компаниялардың бірі болып

табылады. Олар пайдаланушылардың мәліметтерін шифрлаудың жоғары деңгейін пайдаланады, сондай-ақ құрылғылардың ұрланған немесе жоғалған жағдайында мәліметтерді жойып, қорғау мүмкіндігін ұсынады.

2. **Samsung Knox.** Samsung компаниясының Knox платформасы мобильді құрылғылардағы деректерді қорғауға арналған. Knox қауіпсіздік жүйесі құрылғыдағы мәліметтерді шифрлайды, зиянды бағдарламалардан қорғайды және қосымшаларды қауіпсіз режимде жұмыс істеуге мәжбүрлейді.

3. **Google Play Protect.** Google компаниясы Google Play Protect жүйесін мобильді құрылғыларға арналған қауіпсіздік шарасы ретінде ұсынады. Бұл жүйе Google Play-дегі қосымшаларды тексеріп, зиянды бағдарламаларды автоматты түрде анықтап, оларды пайдаланушыларға жүктеуіне кедергі жасайды.

4. **Еуропалық Одақтың GDPR стандарты.** Еуропалық Одақ Жалпы деректерді қорғау регламенті (GDPR) арқылы пайдаланушылардың жеке деректерін қорғауды қатаң талап етеді. Мобильді құрылғыларда мәліметтерді жинау және өңдеу процестері де осы заңға бағынады, сондықтан компаниялар пайдаланушының мәліметтерін жинау үшін рұқсат алуға міндетті.

5. **Жапонияның киберқауіпсіздік жүйесі.** Жапония өзінің ұлттық қауіпсіздік стратегиясының бір бөлігі ретінде киберқауіпсіздікке үлкен мән береді. Олар мобильді құрылғылардағы қауіпсіздік стандарттарын күшейтіп, бұл мәселеге мемлекеттік деңгейде қолдау көрсетеді [3].

Тәжірибелік мысалдар

1. **Мобильді банктік қосымшалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету.** Көптеген банктер өздерінің мобильді қосымшаларын пайдаланушылардың мәліметтерін қорғау үшін шифрлау әдістерін, екі факторлы аутентификацияны және биометриялық деректерді қолданады. Kaspi.kz банкі сияқты ұйымдар пайдаланушының жеке мәліметтерін қорғау үшін Face ID, Touch ID, және SMS коды арқылы екі факторлы аутентификацияны пайдаланады.

2. **Мекемелердегі мобильді құрылғыларды басқару.** Мекемелерде мобильді құрылғылардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін MDM (Mobile Device Management) жүйесі қолданылады. Бұл жүйе компанияның ішкі мәліметтеріне рұқсатты шектеп, құрылғыларды бақылауда ұстауға мүмкіндік береді. Мысалы, Microsoft Intune және AirWatch сияқты MDM шешімдері мобильді құрылғылардың қауіпсіздік саясаттарын қадағалауға көмектеседі.

Мобильді құрылғылардың кеңінен қолданылуы оларды қорғау мәселесін өзекті етеді. Қауіпсіздік шараларын орындау, шифрлау, аутентификация және антивирус сияқты әдістерді қолдану құрылғыларды тиімді қорғауға мүмкіндік береді. Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, компаниялар мен мемлекеттер мобильді құрылғыларды қорғаудың тиімді жолдарын іздеуде. Қазақстандағы ұйымдар мен мекемелер де халықаралық тәжірибеге сүйеніп, мобильді құрылғылардағы қауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша нақты шаралар қабылдауы қажет [4].

Ұсыныстар

1. **Мәліметтерді шифрлау стандарттарын енгізу.** Барлық мобильді қосымшалар мен құрылғыларда деректердің шифрлау деңгейін арттыру қажет. Халықаралық стандарттармен сәйкестендіру маңызды.

2. **Пайдаланушыларды оқыту.** Мобильді құрылғыларды пайдалану кезінде қауіпсіздік шараларын сақтау туралы білім беру. Бұл әрбір пайдаланушының жауапкершілігін арттырады.

3. **Мобильді құрылғыларды басқару жүйелерін енгізу.** Мекемелерде ішкі деректерді қорғау үшін MDM жүйелерін орнату маңызды. Бұл құрылғыларды қадағалап, ақпараттық қауіпсіздікті күшейтеді.

Мобильді құрылғылардың қауіпсіздігі әрқашан басты назарда болуы тиіс. Қазіргі технологиялар мен қауіпсіздік шараларын үйлесімді қолдану арқылы қауіп-қатерлерден тиімді қорғануға болады [5].

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Stallings, W., & Brown, L. (2020). Computer Security: Principles and Practice (4th Edition). Pearson.
2. Yadav, T., & Singh, A. (2017). Analysis of Various Security Issues and Challenges in Mobile Computing. International Journal of Computer Applications.
3. Schneier, B. (2015). Data and Goliath: The Hidden Battles to Collect Your Data and Control Your World. W.W. Norton & Company.
4. Google. (2024). Google Play Protect: Security Overview. <https://support.google.com/>
5. Samsung. (2024). Samsung Knox Security Solutions. <https://www.samsung.com/>